

ПОЛИТИКАТА НА НАТО В ЧЕРНОМОРСКИЯ РЕГИОН СЛЕД 2014 г.

Атанаска Попова

Военна академия „Георги Стойков Раковски“

Резюме: Докладът представя резултати от проведено изследване относно политиката и мерките, които НАТО предприема в Черноморския регион след 2014 г. Установени са нагласите на анкетираните за евентуално включване на Алианса във военни действия. Направен е сравнителен анализ с данните, получени от изследване проведено през 2018 г.

Ключови думи: НАТО; Черноморски регион; конфликт

Въведение

Изминаха две години от започването на най-крвавата война на европейския континент след Втората световна война. Вниманието на международната общност отново е насочено към Черноморския регион. Според географския подход районът на Черно море се състои от прилежащите държави – България, Грузия, Румъния, Русия, Турция и Украйна. България, Румъния и Турция са страни, членки на Алианса, а Украйна и Грузия – партньори на НАТО. Черноморският регион има важно стратегическо значение за сигурността на Алианса и партньорите му. Нивото на несигурност по Източния фланг на НАТО е повишено.

Целта на доклада е да представи резултати от проведено изследване относно политиката на НАТО в Черноморския регион след 2014 г. и възможността от евентуално включване на Алианса във военни действия в района. За изпълнение на целта са използвани основни методи и подходи

на изследване, проучени са официални стратегии, документи и публикувани данни.

Изложение

През февруари 2024 г. по време на командно-щабно учение „Използване на тактически формирания от видовете въоръжени сили за възстановяване на териториалната цялост и постигане целите на операцията“ се проведе пряка анонимна анкета¹. Участници в учението са слушатели от Военна академия „Георги Стойков Раковски“ и преподаватели от факултет „Командно-щабен“. Анкетните карти включват 9/10 въпроса, които оценяват мнението на офицерите относно провежданата политика на НАТО в Черноморския регион след 2014 г. Анализът на данните е получен чрез количествени и качествени методи на статистическия анализ. Данните са обработени посредством специализирания софтуер IBM SPSS 2. Общият брой на анкетирания лица е 57 офицери.

Първите два въпроса дават информация за званието и възрастта на анкетираните. Около 1/3 от офицерите са със звание „капитан“ – 32,1%, а останалите (67,9%) са старши офицери – от майор до полковник. Почти половината анкетираните са на възраст от 31 до 40 години (46,4%), а от 41 до 50 години са 39,3%, над 50 години са 12,5%, а до 30 – 1,8%. Получените данни относно възрастта и званието на офицерите дават основание да се приеме, че анкетираните офицери притежават сериозен житейски опит и високо образование. Представителната извадка сред респондентите е атестат за обективност и отговорност на отговорите.

Следващият въпрос установява позицията на военнослужещите относно създаването на стратегия на НАТО за Черноморския регион за укрепване на регионалната сигурност. Според данните, представени в таблица 1, 44,6% от респондентите считат, че създаването на стратегия на НАТО за Черноморския регион ще допринесе за стабилизиране на регионалната сигурност. Около 1/3 (30,4%) от тях са на противоположното мнение. Висок е процентът на военнослужещите, които не са могли да посочат категоричен отговор – (25,0%). Интересно е да се посочи, че при предходното изследване, проведено през ноември 2018 г.² (Ророва 2020), малко повече от половината анкетираните (52%) приемат разработването на стратегия на Алианса за района на Черно море. Запазва се процентното съотношение на анкетираните, според които това не може да се случи, а 17% се затрудняват в отговора си и отбелязват, че не могат да преценят.

Таблица 1

Отговор	2018 г.	2024 г.
Да	52,0%	44,6%
Не	31,0%	30,4%
Не мога да преценя	17,0%	25,0%

Трите крайбрежни държави членки имат различни възгледи за сигурността на региона. Турция е член на НАТО от 1952 г., нейните боеспособни големи въоръжени сили са основен принос за възпирането и колективната отбрана на НАТО в годините на Студената война и след това. Геостратегическото разположение, както и размерът и силата на въоръжените ѝ сили в сравнение с тези на България и Румъния, придават на Анкара лидерска позиция сред трите страни. Турция има собствена политика в района, която понякога е напълно противоположна от тази на НАТО. Освен това Анкара продължава да прилага Конвенцията от Монтьо от 1936 г. Румъния и България следва да подобряват военноморските си способности. За Румъния НАТО играе основна роля за укрепване на регионалната сигурност. Разходите за отбрана на страната са увеличени. Букурещ е домакин и на Многонационалната дивизия Югоизток. България също е ангажирана с евроатлантическата интеграция и с увеличаване на разходите си за отбрана.

Всички държави от Черноморския регион в различна степен увеличават военните си разходи и респективно военната си мощ. Само Турция притежава значителен и боеспособен военноморски флот. Следва да се приеме, че степента на несигурност се увеличава, тъй като всички черноморски страни са милитаризирани в една или друга степен (Bayer, Rohleder 2022; Bayer, Nauk 2023). Войната на Русия срещу Украйна е кулминация на непрекъснатото нарастващата милитаризация на Черноморския регион. Такава е и същността на следващия въпрос в анкетната карта – установяване на вероятността от военен сблъсък между Русия и НАТО в Черно море. В таблица 2 са представени резултатите от проведените изследвания през 2018 г. и 2024 г.

Таблица 2

Отговор	2018 г.	2024 г.
Да	30%	33,3%
Не	57%	50,9%
Не мога да преценя	13%	15,8%

Половината анкетирани (50,9%) дават отрицателен отговор. Една трета (33,3 %) от респондентите считат, че не съществува вероятност от

подобен военен сблъсък. Но подобен сблъсък може да бъде предизвикан от случаен инцидент по време на военни учения или друго непреднамерено събитие. До конфликт може да се стигне и в резултат на целенасочена провокация. Красноречив пример в това отношение са събитията в Керченския пролив от ноември на 2018 г., които все още не са намерили еднозначно и приемливо за всички страни определение. Както е известно, събитията се определят от украинските власти като „инцидент“. Според Русия това е умишлена провокация, която би могла да доведе до нов сериозен конфликт в отношенията между страните.

От петия въпрос се получава информация за ефективността на предприетите мерки от Алианса за възпиране на руските въоръжените сили. След анексирането на Кримския полуостров от Русия през 2014 г. и конфликта в Донбас средата за сигурност е изключително изострена. Няколко месеца след агресивните действия на Русия, по време на срещата на върха на НАТО в Уелс е взето решение за повишаване на военното присъствие (въздушно, сухоземно и морски) на Алианса в района на Черно море³. В последващите стратегически документи на НАТО се поставя повече акцент върху Черно море.

На срещата на високо равнище на НАТО във Варшава през 2016 г. се създава адаптираното предно присъствие по Източния фланг на Алианса. Създадени са сили с висока степен на готовност, както и Многонационалната бригада в Румъния. Очертани са агресивните действия на Русия – внезапните широкомащабни учения, военните дейности в Черно море, както и военното натрупване в Крим. По време на срещата на върха във Варшава Алиансът поема ангажимент за диалог и сътрудничество със страните партньори Грузия и Украйна⁴.

На срещата на високо равнище в Брюксел през 2018 г. се очертават допълнителната ангажираност на Алианса – увеличаване на военноморското присъствие и активността на НАТО, както и сътрудничество със страните партньори Грузия и Украйна⁵. През 2021 г. на срещата на върха на НАТО в Брюксел са осъдени не само действията на Русия, но и военното натрупване и блокадата на украинските пристанища и на Азовско море⁶. За разлика от предишната стратегическа концепция на НАТО от 2010 г., Стратегическата концепция от 2022 г.⁷, приета на срещата на високо равнище в Мадрид, идентифицира Русия и тероризма като основни заплахи за сигурността.

Срещата на върха на НАТО в Мадрид през 2022 г. подчертава стратегическото значение на Черноморския регион. Страните членки се съгласяват за увеличаване на силите с висока степен на готовност до 300 000 във всички области, както и се дискутира за увеличаване на ротационното предно

присъствие. Като част от политиката на НАТО за съдържане и отбрана са превръщането на четири многонационални бойни групи в България, Румъния, Унгария и Словакия⁸. След избухването на войната между Русия и Украйна през 2022 г. военноморските учения и операции са в период на застой.

С приблизително равни процентни дялове се разпределят отговорите на анкетираните относно ефективността на предприетите мерки от НАТО в Черноморския регион за възпиране на руските въоръжени сили – „по-скоро да“ (36,8%) и „по-скоро не“ (38,6%). Останалите една четвърт (24,6%) от анкетираните не са предоставили конкретен отговор.

Шестият въпрос дава информация относно превръщането на Черно море в арена на бойни действия между Русия и НАТО. Малко над половината от анкетираните военнослужещи (56%) са на мнение, че такава вероятност не съществува. Приблизително 1/3 (31,6%) са на противоположното мнение. Отново се запазва тенденцията за висок процент на офицерите, които не могат да отговорят категорично – 12,3%.

Интересни и изненадващи са отговорите на следващия въпрос, който се стреми да установи нагласата на анкетираните относно възможната ескалация с използване на военна сила в случай на морски инцидент в Черно море. Неочаквано, само при този въпрос се наблюдава по-голяма разлика в процентния дял на отговорите, отразени в таблица 3. Значителна част от анкетираните – около 2/3 (64,9%) изключват този сценарий в сравнение с почти половината от респондентите при изследването през 2018 г. Едва 21,1% от анкетираните военнослужещи приемат, че е възможна ескалация с използване на военна сила в случай на морски инцидент. Тези, които не предоставят мнение, са 14%. Тези отговори насочват към идеята за пацифизма. Но офицерите би следвало да са наясно, че с разполагането на оръжия и техника на Кримския полуостров Русия създава дисбаланси в Черно море, а военната активност както от страна на Москва, така и от НАТО, в района създава предпоставки за инциденти и за ескалация на напрежението, в това число и използване на военна сила.

Таблица 3

Отговор	2018 г.	2024 г.
Да/по-скоро съгласен	30,0%	21,1%
Не/по-скоро несъгласен	47,0%	64,9%
Не мога да преценя	23%	14%

Следващите два въпроса установяват нагласите на респондентите относно одобрението им военноморският координационен център във Ва-

рна да прерасне в регионален и Република България да бъде негов домакин. Със сходни процентни дялове се разпределят отговорите на анкетираните военнослужещи за одобрение или неодобрение на предложението за регионален координационен център на НАТО във Варна и България да бъде негов домакин („по-скоро одобрявам“ – с по 43,9% и „по-скоро не одобрявам“ – 42,1%).

На срещата на върха в Уелс през 2014 г. е взето решение за създаване на военни структури, като за Черноморския регион трябва да бъде създадена Черноморска координационна структура с щаб в Нортууд (Обединеното кралство). Целта на тези структури е да координират операциите и ученията и да предоставят информацията относно движението на кораби в региона. През 2016 г. България прави предложение за прехвърляне на Съюзното морско командване на НАТО (MARCOM) от Нортууд към Регионалното военноморско координационно присъствие във Варна. През декември 2020 г. НАТО приветства предложението на България, но все още предстоят дискусии по въпроса и вземане на решение. Предложението среща широка подкрепа, но Турция запазва резервираната си позиция в контекста на цялостната си черноморска политика, фокусирана върху ограничаване на външното влияние и укрепване на позициите ѝ в Черноморския регион (Ivanov 2021).

Последният въпрос е открит и дава възможност на анкетираните военнослужещи да споделят опита си и да изразят мнения и препоръки, но такива не са направени.

Изводи

След обобщаване на получените данни могат да се направят следните изводи:

- Констатира се несигурност и неяснота сред отговорите на анкетираните, тъй като е висок процентният дял на отговорилите „не мога да преценя“. Може да се допусне, че причина за това е липсата на достатъчно задълбочени познания по въпросите, свързани със сигурността на Черноморския регион и по политиката, която НАТО следва там, както и по актуалните събития, случващи се там.

- Определянето на Черно море като зона от основно значение за сигурността на НАТО отразява необходимостта от цялостен отговор на действията на Русия. Намирането на общ език между трите крайбрежни държави членки е от особено значение за сигурността на НАТО в Черноморския регион.

БЕЛЕЖКИ

1. Анкетната карта е изготвена от автора на доклада за целите на изследването.
2. Резултатите от проведеното изследване през 2018 г. са част от дисертационен труд на автора и са представени в таблици 1, 2, 3.
3. NATO, Wales, 2014. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm.
4. NATO, Warsaw, 2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm
5. NATO, Brussels, 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm.
6. NATO, Brussels, 2021. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm.
7. NATO, Madrid, 2022. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
8. NATO, Madrid. 2022a. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm?selectedLocale=e.

REFERENCES

- BAYER, M.; HAUK, S., 2023. *Global Militarisation Index 2023*. BICC.
- BAYER, M.; ROHLEDER, P., 2022. *Global Militarisation Index 2022*. BICC.
- IVANOV, L. 2021. *A Bulgarian Perspective on the Black Sea*. Available from: <https://www.natofoundation.org/food-for-thought-2021/a-bulgarian-perspective-on-the-black-sea-region/>. [Viewed 20 February 2024]. [In Bulgarian].
- POPOVA, A., 2020. *Savremennata militarizatsia na Chernomore – zaplaha za sigurnostta*. [Disertatsionen trud, 2020]. [In Bulgarian].

NATO'S POLICY IN THE BLACK SEA REGION AFTER 2014

Abstract: The results of research conducted on the policy and measures that NATO is undertaking in the Black Sea region after 2014 are presented. The attitudes of the respondents regarding the possible involvement of the Alliance in military operations were determined. A comparative analysis was performed with the data obtained from a study conducted in 2018.

Keywords: NATO; Black sea region; conflict

Dr. Atanaska Popova

ORCID iD: 0000-0002-9718-5210
Defense Advanced Research Institute
Rakovski National Defence College
82, Evlogi i Hristo Georgievi Blvd.
Sofia, Bulgaria
E-mail: a.popova@rndc.bg